

## İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Etik Davranışlara İlişkin Görüşleri: Nitel Bir Araştırma

Erkan Yaman\* Ezgi Çetinkaya Mermer\*\* Sennur Mutlugil\*\*

**Özet-** Bu araştırmanın amacı, ilköğretim öğrencilerinin etik davranışları hakkında görüşlerinin belirlenmesidir. Araştırma, nitel desende oluşturulmuştur. Nitel araştırma desenlerinden araştırmanın doğasına uygun olan olgubilim deseni kullanılmıştır. Araştırmada yapı bakımından yarı yapılandırılmış açık uçlu mülakat formu kullanılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde içerik analizi türlerinden kategorisel analiz kullanılmıştır. İlköğretim okullarında eğitim gören on üç öğrenciyle mülakat yapılmıştır.

Araştırmada öğrencilerin, öğretmene saygı göstermemesi, söz almadan konuşması, öğretmeni dinlememesi, öğretmenin iyi niyetini kötüye kullanması, yalan söylemesi, izinsiz birşeyi alması ve şiddet uygulaması bulgulanmıştır. Erkek öğrenciler arasında taciz vakalarının varlığı, sigara içilmesi, az dahi olsa alkol kullanan öğrencilerin ve çeteleşmelerin varlığı dikkat çeken önemli bulgular arasındadır. Araştırma sonucunda öğretim programına etik ile ilgili örnek olayları içeren üniteler ya da ders konulması, okullarda belli zaman dilimlerinde etik dışı davranışları belirlemeye yönelik ölçeklerden yararlanılması gibi öneriler getirilmiştir.

**Anahtar Kelimeler-** İlköğretim okulu, Etik davranış, Öğretmen, Öğrenci.

### 1. Giriş

Yunanca *etos* sözcüğünden türetilen etik, Latince’de moral olarak geçmektedir (Poyraz, 1996; Richardson, 2000). Ahlak sözcüğü Latince *mos*, Arapça *hulk* sözcüğünden gelmekte ve görenek, alışkanlık, iyi davranış anlamında kullanılmaktadır. Etik ise ahlak felsefesi ve ahlakın kuramsal yanı ile ilgilidir. Normları

\*Yard. Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü

\*\* Öğretmen, Sakarya Üniversitesi Eğitim Yönetimi ve Denetimi Yüksek Lisans Öğrencisi

ortaya koymak ya da konulan normları değerlendirmek ve analiz etmek ahlak felsefinin alanına girmektedir (Turgut, 2002). Ahlak denen fenomeni inceleme alanı etikdir. Felsefenin bir alt dalı, bir ahlak felsefesi alanıdır. Pratik bir etkinlik alanı olan ahlakı, teorik bir inceleme konusu kılan felsefe disiplini (Akarsu, 1998; Özlem, 2004).

Etik, iyiyle kötünün ayrılabilmesi için ölçütler koyan, ahlak üzerine akıl yürütüp bilgi üreten, bireyleri, grupları yönlendirici ilkeler ve standartlar koyan, neyin yapılacağı, neyin isteneceğinin, neye sahip olunacağını bilmesi, neyin doğru neyin yanlış olduğu hususunda bir kişi ya da grubun davranışlarını yönlendiren değer ve ahlakî prensipler bütünüdür (Cevizci, 2002; Demirtaş & Güneş, 2002; Güçlü & Hançerlioğlu, 1975; Mengüşoğlu, 1992; Polat, 1999; Richardson, 2000; TDK, 2009; Uzun & Yolsal, 2002).

Etikğin eğitimde önemli bir yeri vardır. Öğretmenler giderek daha çok etik sorunla uğraşmaktadır. İnsan hakları kavramının toplumun gündeminde daha fazla yer alması, öğrenci hakları gibi kavramları da gündeme getirmiştir. Toplumun bilinç düzeyinin artmasıyla birlikte, öğretmen-öğrenci ilişkileri daha ayrıntılı ele alınmaya ve değerlendirilmeye başlanmıştır. Öğretmenler öğrencilerle, velilerle, okul yöneticileri ve diğer öğretmenlerle ilişkilerinde, “Ne yapmalıyım?”, “Bu doğru olur mu?” soruları ile karşı karşıya kalmaktadır (Haynes, 2002). Eğitimde etik, eğitimin hedefleri, değerleri ve süreçleri açısından öncelikle ele alınması gereken bir konudur. Bunun en önemli nedeni eğitimin kendisinin, bireylerde davranış değişikliği yaratmak gibi bir girişim olarak ortaya çıkmasıdır (Aydın, 2006).

Eğitim sisteminin varlık nedenlerinin temelinde öğrenci vardır. Eğitim hizmetinin örgütlü olarak sunulduğu kurumlar olan okullar ve bu okullarda görev yapan öğretmen ve yöneticiler, her türlü eylem ve işlemlerinde, öğrencilerin hak ve sorumluluklarını içselleştirmelerini sağlayacak bir eğitim ortamı yaratmakla yükümlüdür. Nitekim Aydın’a (2006) göre bir okulda öğrencilerin etikle ilgili başlıca sorumlulukları; her türlü ayrımcılıktan/tacizden korunma hakkı, kendisine ait gizli bilgilerin uygunsuz biçimde açıklanmasından korunma hakkı, topluma hizmet etmek ve başkalarını taciz ve ayrımcılıktan koruma yükümlülüğü, kendisine ve başkalarına saygı gösterme yükümlülüğü ve başka insanların iyiliği için kendini sorumlu hissetmedir.

Bununla ilgili 2552 Sayılı Tebliğler Dergisi Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumları Yönetmeliğinin 8. Kısım madde 106’ya göre kısaca *Öğrencilerden Beklenen Davranışlar*; bütün okul arkadaşlarının kendisi gibi Türk toplumunun ve Türkiye Cumhuriyeti’nin bir bireyi olduklarını unutmamaları, onur ve

haklarına saygı göstermeleri, öğretmenlerine/okul yöneticilerine/arkadaşlarına ve çevresindeki kişilere karşı saygılı ve hoşgörülü davranmaları, doğru sözlü, dürüst olmaları, yalan söylememeleri, iyi ve nazik tavırlı olmaları, kaba söz ve davranışlardan kaçınmaları, millet malını, okulunu ve eşyasını kendi öz malı gibi korumaları, yasalara, yönetmeliklere ve toplumun etik kurallarına, millî, manevî ve kültürel değerlere uymaları beklenir. Bu davranışlara uymadıklarında da bazı yaptırımlar uygulanır (Tebliğler Dergisi, 2003).

Diğer yandan öğretmenlerin karşı karşıya kaldığı istenmeyen öğrenci davranışları -ki bunlar aynı zamanda etik dışı davranışlardır- şunlardır (Charles, 1992): *i.Saldırı*; öğrencilerin, öğretmen ya da öğrencilere sözel/fiziksel saldırısı, *ii.Ahlaksızlık*; kopya çekme, yalan söyleme, hırsızlık gibi, *iii.Otoriteye baş kaldırma*; öğretmenin istediği şeylere itiraz etme, *iv.Sınıfta saygısızlık*; bağırarak konuşma, tuhaf davranışlar, sınıfta gezme gibi, *v.Zamanı boşa harcama*; verilen görevi yerine getirmeme, dersle ilgilenmemedir.

Bu bağlamda araştırmanın amacı, ilköğretim okulu öğrencilerinin etik dışı davranışlarını öğrenci görüşleri doğrultusunda belirlemektir. Çalışma, konuyla ilgili bilimsel araştırma yapacak araştırmacılara veri sağlaması açısından önem taşımaktadır.

## **2. Yöntem**

### **2.1. Araştırmanın Modeli**

Araştırma nitel desende oluşturulmuştur. Nitel araştırma yöntemi, doğal ortamda gerçekleştirildiği için yaşanılanları anlama, anlamlandırma ve daha sağlıklı yorumlamalar getirmeye elverişli bir yöntem türüdür. Araştırmada nitel araştırma desenlerinden araştırmanın doğasına uygun olan olgubilim deseni kullanılmıştır. Olgubilim deseni, aslında bildiğimiz fakat açıklamada bulunurken bilimsel bulgulara dayalı olarak net söylemler üretemediğimiz olguları derinlemesine inceleme fırsatı sunan ve zengin söylemler oluşturarak yorumlamalarda bulunma olanağı veren bir araştırma desendir (Yaman, 2010a).

Etik gibi sosyal olguları araştırmak isteyenler gözlem ve mülakat gibi niteliksel yöntemler kullanarak, görüneni değil olgunun altında yatan durumu daha sağlıklı ortaya çıkarabilirler. Nitel araştırmanın doğası gereği, bu araştırma sonuçları genellenememekte, etiğe ilişkin derinlemesine veriler sunmaktadır.

### **2.2. Çalışma Grubu**

Bu çalışma Sakarya ilinde öğrenim gören on üç ilköğretim okulu öğrencisiyle yürütülmüştür. Öğrencilerin yedisi kız, altısı erkektir. Öğrencilerin yaş ortalaması on dördür. Parantez içi kodlamada örneğin, Ö1 araştırmacılar tarafından oluşturulmuş öğrenci kodunu; K, kız, E erkek öğrenciyi; 14, öğrencinin yaşını tanımlamaktadır.

### 2.3. Verilerin Toplaması

Araştırmada, ‘Öğrencilerin etik davranışları mülakat formu’ kullanılmıştır. Görüşülen öğrenciler, kendilerini ifade edebilecek ve kolay ulaşılabilir özelliklerine sahip öğrencilerden seçilmiştir. Mülakat formu, araştırmacılar tarafından hazırlanmış ve iki öğretim üyesi tarafından kapsam geçerliliği gözden geçirilmiş sorulardan oluşturulmuştur. Sorular yarı yapılandırılmış tarzda sorulmuş, gerektiğinde katılımcılara sondaj soruları yöneltilmiştir. Bu araştırmada kodların ve kategorilerin elde edildiği öğrenci görüşlerinden bire bir alıntı yapılarak ‘geçerlilik’ sağlanmıştır (Patton, 1987).

### 2.4. Verilerin Analizi

Mülakat kayıtları yazıya dökülerek incelenmiştir. Öğrencilerden elde edilen verilerin çözümlenmesinde içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi, elde edilen ham verilerin anlamlandırılarak belirli bir çerçeve oluşturulması ve beliren durum netlik kazandıktan sonra düzenlenerek kod ve kategorilerin ortaya çıkarak somutlaşmasını sağlamaktadır (Yaman, 2010a). İçerik analizi yaklaşımı, nitel mülakat verilerinin ve açık uçlu soruların analizinde sıkça kullanılmaktadır. Araştırmamızda içerik analizi türlerinden ‘kategorisel analiz’ kullanılmıştır. Kategorisel analiz, genel olarak belirli bir mesajın önce birimlere bölünmesi ve ardından bu birimlerin önceden saptanmış ölçütlere göre kategoriler hâlinde gruplandırılmasıdır (Tavşancıl & Aslan, 2001). Kod ve kategorilerin belirlenmesinde, ilgili alanyazının yanı sıra bulgulara ortaya çıkan kavramlar da etkili olmuştur. Ham verilerin kodlara ve kategorilere dönüştürülmesi işlemi, birinci yazar ve bir başka öğretim üyesi tarafından gerçekleştirilerek ‘güvenilirlik’ işlemleri yapılmıştır.

## 3. Bulgular

### Öğrencilerin etik tanımlamaları

Araştırmaya katılan öğrencilerin tümü etiğin tanımı hakkında olumlu yargılar belirtmişlerdir. Kimseyi rahatsız etmemek, verilen sözü tutmak, dürüstlük, hoşgörü, iyimserlik, yalan söylememek, çete kurmamak, huzuru bozmamak, kopya çekmemek, dersi dinlemek, güler yüzlü olmak, iyilik yapmak, öğretmeni üzmemek, öğretmene karşı gelmemek, inatlaşmamak, ödevleri yapmak, kıyafete özen göstermek ve özellikle saygılı olmaya vurgu yapmışlardır:

(Ö1,K,14): “*Ders esnasında arkadaşları rahatsız etmemek, düzgün okul formuyla okula gelmek, verdiği sözü tutmaktır.*”

(Ö2,K,13): “*Öğrencinin saygılı, dürüst, hoşgörülü, iyimser, güler yüzlü davranmasıdır.*”

- (Ö3,E,14): “Öğretmenlerine karşı saygılı olması, yalan söylememesi, alkol ve sigaraya karşı olması, çete kurmaması, kötü arkadaşlardan uzak durmasıdır.”
- (Ö4,K,14): “Yalan söylememek, dersi derste dikkatle dinlemek, dersin huzurunu bozmamak, kopya çekmemek, dürüst olmaktır.”
- (Ö10,E,14): “Etik, ahlaktır. İyi davranmak, öğretmenini üzmemek ve saygılı olmaktır.”
- (Ö8,K,14): “Güzel davranışlardır.”
- (Ö9,K,14): “Öğretmene karşı gelmemek, verilen çalışmaları vaktinde yapmak, inatlaşmamak, saygılı olmak gerekir.”
- (Ö11,E,14): “Öğrencinin öğretmenine yalan söylememesi, dürüst olmasıdır.”
- (Ö14,K,13): “Öğretmene karşı gelmemek, onu bağırtdmamak, derste konuşmak ve ona yalan söylememektir.”

#### Öğrencilerin öğretmenlere gösterdikleri etik dışı davranışlar

Öğrenciler, istenmeyen öğrenci davranışlarını; öğretmene saygı göstermeme, yalan söyleme, söz almadan konuşma, öğretmeni dinlememe, öğretmenin iyi niyetini suistimal etme olarak belirtmişlerdir:

- (Ö1,K,14): “En başta öğretmene saygı gelir, öğretmenin lafı kesilmemelidir.”
- (Ö4,K,14): “Bir öğrenci derste öğretmenin parasını çalmıştı mesela.”
- (Ö1,K,14): “Öğretmenimiz yazımda bir harf hatası yaptığıında kimi öğrenciler öyle değil böyle deyince etik dışı bir davranış oluyor.”
- (Ö3,E,14): “Öğretmen dersteyken arkadaşlar birbirine ayakkabı fırlatmışlardı.”
- (Ö5,E,14): “Öğrenciler bazen sinirlendiğinde öğretmenlere karşı sert tepkiler verebiliyor.”
- (Ö7,K,14): “Söz almadan çok konuşuyorlar. Bazı öğretmenlerimizin iyi niyeti suistimal ediliyor.”
- (Ö9,K, 14): “Öğretmenle dalga geçmek.”

Öğrenciler, özellikle ödevle ilgili etik sorunlardan bahsetmişlerdir:

- (Ö2,K,13): “Ödevlerimizi zamanında yapmalı ve getirmeliyiz. Örneğin, sınıfımızda ödevini zamanında getirmeyenler var ve öğretmenimize yalan söylüyorlar.”
- (Ö4,K,14): “Ödevimi yapmadığımda küçük yalanlar söylüyorum.”
- (Ö11,E,14): “Ödevini yapmamak, ders tekrarı yapmamak.”
- (Ö12,E,14): “Öğrenci derse, çalışmalara katılmalıdır. Ödevini zamanında getirmelidir.”

Öğrencilerin bir kısmı internette hazır ödev alıp kullanmanın ve kaynak göstermenin etik dışı olduğunu farkında değildir:

- (Ö5,E,14): *“İnternette hazır ödevler indiriyorum... kaynakça belirtmiyorum. Bu durum pek önemli değil.”*
- (Ö13,E,14): *“Ödevlerimi hazırlarken kaynakça belirtmiyorum.”*

### Arkadaşlarına karşı etik dışı davranışlar

Öğrenciler, arkadaşlarının bir takım etik dışı davranışlarından oldukça rahatsızlık duymaktadır. Öğrencilerin bir kısmının okulda -özellikle erkekler arasında- taciz vakalarından bahsetmeleri dikkat çekici bir bulgudur:

- (Ö1,K,14): *“Erkek arkadaşlarımız birbirlerinin cinsel organlarını tutuyorlar. Bunu sınıfta, teneffüste, her yerde yapıyorlar.”*
- (Ö4,K,14): *“Erkek arkadaşlar birbirlerini taciz ediyorlar. Onu görmek bile bizleri çok kötü etkiliyor.”*
- (Ö5, E,14): *“Erkekler arasında taciz olayı var. Özellikle bunu oyun oynarken şakaymış gibi yapıyorlar.”*

Öğrencilerin bir kısmı okulda hırsızlık olayının sık yaşandığını ifade etmiştir:

- (Ö2,K,13): *“Sınıfta da okulda da birçok hırsızlık olayları yaşıyoruz.”*
- (Ö14,E,13): *“Hırsızlık olayıyla sınıfta çok karşılaşılıyor, artık sınıfa nöbetçi bırakıyoruz.”*

Öğrencilerin bir kısmı erkeklerin kızlara şiddet içeren davranışlarda bulunarak istediklerini yaptırmaya zorladıklarını ifade etmiştir:

- (Ö9,K,14): *“Erkekler kızların yanında küfürlü konuşuyor. Erkekler kızlara karşı şiddet uyguluyor. Örneğin, erkek arkadaşlarımız el şakaları mahiyetinde bize şiddet uyguluyor, canımız da yanıyor.”*
- (Ö13,K,13): *“Okuldaki arkadaşlar sık sık şiddete başvuruyor.”*
- (Ö4,K,14): *“Erkek arkadaşlarımız istedikleri olmadığında bize şiddet uyguluyor ve kötü söz söylüyor.”*
- (Ö5,E,13): *“Bende bazen şiddet uyguluyorum.”*
- (Ö14,E,13): *“Teneffüslerde büyük sınıfların küçükleri iteklediğini, kavga ettiğini görüyorum, onları hemen uyarıyorum.”*

### Ders dışı etik olmayan davranışlar

Okullarda sigara içildiği, alkol kullanıldığı, çeteleşme olduğu dikkat çekici bir bulgudur:

- (Ö2,K,13): *“Arkadaşlarımız sigara kullanıyor ve bunları bize anlatıyor, sigarayla okula getiriyor, bizlere de aşılama çalışıyor.”*
- (Ö4,K,14): *“Çoğu arkadaşım sigara ve alkol kullanıyor. Üstleri hep kokuyor, çok rahatsız oluyoruz.”*

(Ö3,E,14): “Çeteler var.”

(Ö4,K,14): “Geçen yıl çok küçük bir nedenden dolayı iki sınıfın grupları sonra da sınıfları birbirine düştü.”

(Ö5,E,14): “Kızlar kendi aralarında gruplaşıp, kavga ediyorlar, geçen gün tuvalette kavga ettiler.”

### Etik dışı davranışların sonuçları

Öğrencilerin çoğu etik dışı davranışın toplumsal dışlamayla sonuçlanacağını belirtmektedir:

(Ö1,K,14): “Okulda etik dışı davranan, okul dışında da yapar. Hayatımız alt üst olur. En büyük zararı kendimize sonra da başkalarına olur.”

(Ö3,E,14): “İçkiye, sigaraya başlayabilir. Okulda kimse onu sevmez. Öğretmenleriyle yakın ilişki kuramaz.”

(Ö7,K,14): “Arkadaşları tarafından dışlanır.”

(Ö9,K,14): “Güvenilmez oluruz, kimse bizi sevmez.”

(Ö10,E,14): “Kimse bizimle konuşmaz, hiç arkadaşımız olmaz ve tek gezeriz, duygularımızı içimize atarız, paylaşacak biri olmaz yanımızda.”

(Ö11,E,14): “Öğretmeni tarafından sevilmez, arkadaşı olmaz, ailesi onu kabullenmez.”

(Ö14,K,13): “Çevresine zarar verir ve kavga çıkar, artık kural tanımaz.”

Öğrencilerin bir kısmı bu davranışlarla disiplin sorununa işaret etmektedir:

(Ö3,E,14): “Okuldan ceza alır.”

(Ö5,E,14): “Şikâyet ederler ve disiplin cezası alır.”

(Ö1,K,14): “Aynı zamanda bize disiplin cezası verilebilir. Bu disiplin suçları daha sonra karşımıza çıkabilir.”

(Ö12,E,14): “Okuldan atılabilir, okul hayatı bitebilir.”

### Etik dışı davranışları azaltmak

Öğrenciler, etik dışı davranışların minimize edilmesi için öğretmen ve yöneticilerin etik dışı davranışları görmezden gelmemesi, öğrencilerin eğitilmesi, seminerler verilmesi, aileyle işbirliği yapılması gibi bir takım öneriler getirmiştir:

(Ö1,K,14): “Bazı öğretmenlerimiz bu davranışları görmezden gelebiliyor, böyle durumları tüm öğretmenlerimiz önemsemelidir.”

(Ö4,K,14): “Bu konularda seminerler verilebilir. Çünkü öğrencilerin çoğu bilgisizlikten yapıyor bu davranışları.”

(Ö5,E,14): “Ailesini çağırıp bir karar alınmalıdır, ergenlik çağında düzeltilmelidir yoksa ileride artarak devam edebilir.”

Öğrencilerin bir kısmı öğretmen ve yöneticilerin disiplin yaptırımlarının uygulanması, özellikle rehberlik servisinin daha etkin çalışması, okul kurallarının işler olması gerektiğine vurgu yapmaktadır:

(Ö1,K,14): “Öğretmenler önce uyarmalı sonra disiplin cezası verilebilir.”

(Ö2,K,13): “Bu konularda öğretmenlerimiz öğrenciyi eğitmelidir, gerekirse ceza da verir.”

(Ö3,E,14): “Öğrenci, okul rehberlik birimine yönlendirilebilir.”

(Ö9,K,14): “Rehber öğretmenin her konuda konuşmaya açık olması gerekir.”

(Ö14,E,13): “Rehberlik servisinden yardım alınmalıdır.” “Öğretmenler ve okul idaresi uyarmalıdır, öğrenciye bağırarak bu davranış düzeltilmez.”

(Ö7,K,14): “Örneğin öğrenci okulda kavga çıkartıp, bıçak taşıyorsa okuldan uzaklaştırılmalıdır.” “Okul kuralları daha iyi anlatılabilir.”

(Ö12,E,13): “Çocuğun içinde etik dışı davranmak varsa bunu yapar.”

(Ö11,E,14): “Öğretmenler öğrencilere iyi davranmalı, asla dövmemelidir.”

#### 4. Tartışma

Yapılan araştırma sonuçlarına göre ilköğretim öğrencilerinin öğrenci etiğini tanımlamada vurguladıkları unsurlar şunlardır: Kimseye rahatsızlık vermemek, verilen sözü tutmak, doğruluk, dürüstlük, hoşgörü, iyimserlik, güler yüzlü olmak, iyilik yapmak, yalan söylememek, çete kurmamak, huzuru bozmamak, kopya çekmemek, ödevleri yapmak, dersi dinlemek, öğretmeni üzmemek, öğretmene karşı gelmemek, inatlaşmamak, kıyafete özen göstermek ve özellikle saygılı olmak gibi etiğin temel konularına vurgu yapmaları, olumlu bir sonuç olarak değerlendirilebilir.

Ayrıca öğrenciler, öğretmene saygı göstermeme, söz almadan konuşma, öğretmeni dinlememe, öğretmenin iyi niyetini kötüye kullanma, yalan söyleme gibi -istenmeyen öğrenci davranışlarının gösterilmesini- etik dışı davranışların okullarda öğrenciler tarafından sıkça yapıldığına dikkat çekmektedir. Örneğin Ataman (2003) tarafından yapılan bir çalışmada da öğrencilerin, öğretmene karşı olumsuz tavır takındıkları bulgusuna ulaşmıştır.

Diğer yandan Memişoğlu (2005), çalışmasında öğrencilerin notla tehdit edilmesi, öğrencileri arasında ayırım yapılması, öğrencilere bağırıp çağırılması,

seviyesiz davranışlar sergilenmesi, kişisel sorunların sınıfa taşınması, belirli öğrencilerle ilgilenilmesi, görüşünü empoze etmeye çalışması, öğrencilere değer verilmemesi ve öğrencileri anlayamama gibi *olumsuz öğretmen davranışları*nın sınıf ortamında istenmeyen öğrenci davranışlarına neden olduğuna dikkat çekmektedir. Halbuki öğretmenin görevi, sınıfta istenen davranışlara zemin hazırlamaktır. Nitekim, Güven ve Akdağ'ın (2002) bulgularına göre öğrencilerin üçte biri, öğretmenlerinin bir başkasının işlediği suçtan dolayı tüm sınıfı cezalandırmaktadır.

Diğer yandan günümüzde, bütün öğretmenlerin önemli sorunlarından biri, öğrencilerin davranışlarını sınıf içinde yönetmede yaşamış oldukları güçlüklerdir (Özyürek, 2001). Örneğin Yaman (2006) tarafından kalabalık sınıfların etkileri üzerine yapılan bir araştırmada kalabalık sınıflarda; öğretmenlerin öğrenciye sert davrandığı, sınıflarda çok daha fazla gürültü olduğu, öğrenciler arasında çeteleşmeye zemin hazırladığı, sınıf ortamının bozulmasına ve beraberinde sınıf yönetimi açısından da birçok sıkıntıya neden olduğu bulunmuştur. Öztürk'e (2003) göre de sınıf büyüklüğü arttıkça davranış problemlerinin ortaya çıkmasında bir artış gözlenmektedir. Nitekim Başar (1999) okul ve sınıf büyüklüğüyle, okulu terk etme, dersten kaçma, sınıf tekrarı arasında ilişki bulan araştırmaların olduğuna dikkat çekmektedir. Bakioğlu (1999), büyük okullarda, yöneticilerin bazen öğrenci hareketlerini denetlemekte çaresiz kaldığını, çeteleşme, dövme, korkutma, yaralama ve hatta öldürme olaylarıyla karşılaşıldığına dikkat çekmektedir. Yaman'a (2010b) göre, öğrenci kapasitesini karşılayamayan okullara sürekli ek binalar yapılarak kalabalık sınıf sorununu aşmak için kısa vadeli çözümler üretilmeye çalışılması, mevcut sosyal alanların daralmasına neden olmaktadır. Bu da çocukların spor ve oyun ihtiyacı gibi temel eğitsel faaliyetlerinin gerçekleştirilmesine ket vurarak öğrenciler için itici/kasvetli bir okul ve sınıf iklimi algısına zemin hazırlamaktadır. Oysaki bu tip uygulamalar 'okul bir cazibe merkezi olmalıdır' felsefesiyle tamamen çelişmektedir.

Gordon (2001) ise olumsuz öğrenci davranışlarının nedenlerini; toplumsal şiddet, medyadaki cinayet görüntüleri, hoşgörüyü dayalı toplumsal anlayışın zayıflaması, çocuklara uygun yaşantıların evde sunulamaması ve öğrenci mizacındaki farklılıklarla açıklamaktadır. Dolayısıyla istenmeyen öğrenci davranışlarının sorumlusu olarak yalnızca öğretmenleri görmek gerçeklerle örtüşmemektedir. Yukarıda da belirtildiği üzere sorunun altında yatan pek çok faktör bulunmaktadır.

Bunun yanında öğrenciler, öğrencinin derse karşı etik sorumluluklarında özellikle ödevle ilgili etik sorunların olduğuna işaret etmektedir. Ayrıca öğrencilerin bir kısmı internetten hazır ödev alıp kullanmanın ve kaynak göstermemenin etik dışı olduğunun farkında değildir. Bu durum önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Öğrenciler, arkadaşlarının bir takım etik dışı davranışlarından oldukça rahatsızlık duymaktadır. Örneğin, öğrencilerin okulda -özellikle erkekler arasında- taciz vakalarından bahsetmesi dikkat çekici bir bulgudur. Diğer yandan okulda hırsızlık olaylarının olması ve erkek öğrencilerden bazılarının kızlara şiddet içeren davranışlarda bulunması üzerinde durulması gereken önemli etik sorunlardandır. Nitekim yapılan araştırmalara göre, öğrenciler arasında zorbalıca davranışlar mağdur öğrencileri oldukça yoğun etkileyebilmekte, öğrencileri intiharın eşiğine kadar getirebilmektedir (Carney, 2000; Fleming & Jacobsen, 2009; Hazler & Denham, 2002; Heino ve diğerleri, 1999; Rigby & Slee, 1999; Roland, 2002; Yaman ve diğerleri, 2010). Dolayısıyla okullarda öğrenci zorbalığına karşı yönetsel tedbirler alınmalı ve bu konuda toplumun farkındalık düzeyini artırmaya dönük medya programlarına özellikle yer verilmelidir.

Ayrıca okullarda sigara içildiği, az dahi olsa alkol kullanıldığı, çeteleşmelerin (Bakioğlu, 1999; Yaman, 2006, 2010b) varlığı dikkat çeken önemli bulgular arasındadır. Öğrencilerin çoğu etik dışı davranışların toplumsal dışlamayla sonuçlanacağını düşünmektedir. Öğrencilerin bir kısmı ise etik dışı davranışların gerçekleşebilmesini okulların disiplinsizliğiyle açıklamaktadır.

Öğrenciler, okullarda etik dışı davranışları azaltmak için yönetime; öğretmen ve yöneticilerin etik dışı davranışları görmezden gelmemesi, öğrencilerin eğitilmesi ve ailelerle işbirliği yapılmasını önermektedir. Ayrıca öğrenciler okulun disiplin yaptırımlarının uygulanmasını, okul kurallarının işlevsel olmasını ve özellikle rehberlik servislerinin daha etkin çalışması gerektiğine dikkat çekmektedir.

Öğrencilerin etik dışı davranışlarını önlemek için öğrenciler ve aileler bu konuda bilinçlendirilmelidir. Rehberlik servisine burada büyük görev düşmektedir. Etik problemlerde baş etmede rehberlik servisine etkin rol verilmelidir.

Ders müfredatında etikle ilgili uygulama yapılabilecek örnek olayları içeren güncel konular artırılabilir.

Erkek çocuklarının birbirlerini taciz etmeleri, cinsel eğitimin yeterince verilmediğinin bir göstergesi olarak düşünülebilir. Bu konuda hem öğrencilere hem ailelere yönelik eğitimler verilmelidir.

Okullarda belli zaman dilimlerinde öğretim elemanı etik tutum ölçeği gibi etik dışı davranışları belirlemeye yönelik ölçeklerden de (Yaman & Ensari, 2004) yararlanılabilir.

Öğrenci ödevleriyle ilgili etik sorunlara ilişkin dikkat artırılmalıdır.

Sigara, uyuşturucu, alkol ve çeteler konusunda farklı kurumlardan destek alınarak öğrencilere seminerler verilebilir.

Öğretmen ve öğrenci etik sözleşmesi işlevsel hale getirilebilir.

Okulların etik ilkeleri oluşturulmalıdır.

Okullarda etik kurullar oluşturulmalıdır. Bu kurullarda öğretmen ve yöneticinin yanında öğrenciler de bulunmalıdır. Öğrencilerin kararlara katılım süreci özendirilmelidir. Çünkü insan unsurunun önem kazandığı çağımız yönetim paradigmasında insana değer vermek, ona bunu göstermekle belli edilir (Yaman, 2008).

## **Kaynaklar**

- Akarsu, B. (1998). *Felsefe terimleri sözlüğü*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Ataman, A. (2003). Sınıfta iletişimde karşılaşılan davranış problemleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(3), 281-292.
- Aydın, İ. (2006). *Eğitim ve öğretimde etik*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Bakioğlu, A. (1999). Öğrenci sayısının okul yönetimine etkisi ve okul kalitesi (araştırma, öneriler). *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11, 23-38.
- Başar, H. (1999). *Sınıf yönetimi*. Ankara: MEB Yayınları.
- Carney, J.V. (2000). Bullied to death: Perceptions of peer abuse and suicidal behavior during adolescence. *School Psychology International*, 21(2), 213-223.
- Cevizci, A. (2002). *Etiğe giriş*. İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Charles, C.M. (1992). *Building classroom discipline: From models to practice*. London: Longman.
- Demirtaş, H., & Güneş, H. (2002). *Eğitim yönetimi ve denetimi sözlüğü*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Fleming, L. C., & Jacobsen, K. H. (2009). Bullying and symptoms of depression in

- Chilean middle school students. *Journal of School Health*, 79(3), 130-137.
- Gordon, D.G. (2001). Classroom management problems and solutions: A few basic guidelines for classroom management can improve student behavior and reduce stress on the music educator. *Music Educators Journal*, 88, 17-23.
- Güçlü, A.B.; Uzun, E., & Yolsal, H. (2002). *Felsefe sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Güven, S., & Akdağ, M. (2002). İlköğretim ikinci kademe öğretmenlerinin sınıf yönetimi etkinliklerine ilişkin öğrenci algıları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 29, 69-80.
- Hançerlioğlu, O. (1975). *Felsefe sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitapevi Yayınları.
- Haynes, F. (2002). *Eğitimde etik* (Çev. S. K. Akbaş). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Hazler, R.J., & Denham, S.A. (2002). Social isolation of youth at risk: Conceptualizations and practical implications. *Journal of Counseling & Development*, 80(4), 403-409.
- Heino, R.K.; Rimpela, M.; Marttunen, M.; Rimpela, A., & Rantanen, P. (1999). Bullying, depression, and suicidal ideation in Finnish school adolescents: School survey. *British Medical Journal*, 319, 348-351.
- Memişoğlu, A. P. (2005). Sınıf ortamında istenmeyen davranışlara yol açan öğretmen davranışları. *Çağdaş Eğitim*, 323, 32-39.
- Mengüşoğlu, T. (1992). *Felsefeye giriş*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Özlem, D. (2004). *Etik-ahlak felsefesi*. İstanbul: İnkılâp Yayınevi.
- Öztürk, B. (2003). Sınıfta istenmeyen davranışların önlenmesi ve giderilmesi. (Ed. E. Karip) *Sınıf yönetimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Özyürek, M. (2001). *Sınıf yönetimi*, Ankara: Karatepe Yayınları.
- Patton, M. Q. (1987). *How to use qualitative methods in evaluation*. USA: Sage.
- Polat, E. (1999). *Orta kademe yöneticilerin çalışma ve yaşam değerlerinin etik açıdan incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Poyraz, H. (1996). *Dil ve ahlâk*. İstanbul: Vadi Yayınları.
- Richardson, J. (2000). *Business ethics*. www.dushkin.com adresinden 05.07.2009 tarihinde indirilmiştir.
- Rigby, K., & Slee, P.T. (1999). Suicidal ideation among adolescent school children, involvement in bully-victim problems, and perceived social support. *Suicide and Life-Threatening Behaviour*, 29(2), 119-130.

- Roland, E. (2002). Bullying, depressive symptoms, and suicidal thoughts. *Educational Research*, 44(1), 55-67.
- Tavşancıl, E., & Aslan, E. (2001). *Sözel, yazılı ve diğer materyaller için içerik analizi ve uygulama örnekleri*. İstanbul: Epsilon.
- TDK (2009). *Türkçe sözlük*. Ankara: Halcı Yazılım.
- Tebliğler Dergisi (2003). Milli Eğitim Bakanlığı 2552 Sayılı Tebliğler Dergisi İlköğretim Kurumları Yönetmeliği, Eylül 2003.
- Turgut, İ. (2002). *Eğitim ve etik*. İzmir: Kanyılmaz Matbaası.
- Yaman, E. (2006). Eğitim sistemindeki sorunlardan bir boyut: Büyük sınıflar ve sınıf yönetimi. *Gazi Üniversitesi Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(3), 261-274.
- Yaman, E. (2008). Üniversiteler ve etik: Baskılar ya da psikolojik şiddet. *İş Ahlakı*, 1, 81-98.
- Yaman, E. (2010a). Psikoşiddete (mobbinge) maruz kalan öğretim elemanlarının örgüt kültürü ve iklimi algıları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 10(1), 547-578.
- Yaman, E. (2010b). Kalabalık sınıfların etkileri: Öğrenciler ne düşünüyor?, *Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (Yayın Aşamasında.)
- Yaman, E., & Ensari, H. (2004). Bir ölçek geliştirme çalışması: Öğretim elemanının etik davranış ölçeği (ÖEETÖ), 2. *Uluslar Arası Balkan Kongresi*, Edirne, 235-241.
- Yaman, E.; Eroğlu, Y.; Bayraktar, B., & Çolak, T.S. (2010). Öğrencilerin güdülenme düzeyinde etkili bir faktör: Okul zorbalığı, *Akademik Bakış*, 20, 1-17.

## Elementary School Students' Opinions Concerning the Ethical Behavior: A Qualitative Research

Erkan Yaman\* Ezgi Çetinkaya Mermer\*\* Sennur Mutlugil\*\*

**Abstract-** The Schools where the organized education is presented and the teachers and the principals who are on duty in these schools, are responsible for the forming an education environment provides to internalize the students' rights and their responsibilities in each action.

The purpose of the study is to scrutinize the ethical behaviors and approaches through the students' opinions. In order to realize this purpose, an interview is held among these primary school students under the basis of these ethical behaviors and approaches.

According to the results of the research study, the factors emphasized by the students in defining the student ethics are these: not to bother or disturb anybody, to be faithful to the promises, truthfulness, honesty, tolerance, to be optimistic, to be cheerful, to do a favor, not to lie, not to start a gang, not to break the peace, not to cheat, to do homework, to listen to the course carefully, not to sadden the teachers, not to rebel, not to be obstinate, to pay attention to the clothes, and especially to be respectful; their emphasizing upon these basic topics of the ethics can be assessed as a positive result.

On the other side the students are pointing out the unethical behaviors such as being disrespectful to the teachers, talking always without permission, not

---

\* Assis. Prof. Dr., Sakarya University Faculty of Education

\*\* Teacher, Master Student at Sakarya University Institute of Educational Sciences

listening to the teachers' speech, misusing the goodwill of the teachers, lying; and they stressed that these behaviors are usually performed by the students.

Besides this, the students point out especially the serious problem of the homework ethic. Moreover some of the students are unaware of using instant homework taken from the internet and plagiarism; they don't know how unethical they are. This situation is a big problem that we face with.

Students are quite disturbed by their friends' unethical behaviors. For instance students mention the harassment cases, especially among the male students, these are really remarkable discoveries. On the other hand, the theft cases inside the school and some of the male students' being apt to be violent towards the female students are significant ethical problems that should be dwelled upon.

Furthermore, among the important findings there are remarkably smoking cases, becoming gangs and alcohol consumption no matter how it is in low rate just for now. Most of the students think that unethical behaviors will result in social exclusion. Some of the students are pointing out the lack of discipline with these behaviors.

In order to lessen the unethical behaviors, students are listing the behaviors that the principality is responsible for like that: not to ignore the unethical acts, to educate the students through the seminar methods, to be hand in hand with the families. And the students point out the requirement of the application of discipline sanctions, the functionality of the school rules and more importantly, more effective work of counseling service.

Yayla (2009) in his study of the analysis of the education concept from an ethical view, he said that, "the presence of an interrelation between the moral life and the education make these two phenomena close to each other."

According to research findings in different fields like medicine and education, the education of ethics is more important than before. The necessity of the education of ethics makes itself apparent and evident.

An Ethics contract can be prepared among the students and the teachers.

The standards of ethical behaviors of the schools can be formed.

At schools, ethical rules must be constituted. In these rules the students must exist along with the teachers and the principals. The participation process of the students must be encouraged.

In order to prevent the unethical behaviors of the students, it is necessary to raise awareness of both the students and the families. And the great mission falls

to the counseling service. In dealing with the ethical problems, an effective role should be given to the counseling services.

The lessons or units should be added to the curriculum including some cases related with ethics. The harassment tendency among the male students can be thought as a crucial sign of the lack of sexual education. About this issue, an adequate education should be given both to the students and to the families. The punishment systems of the school must be applicable. About this, the functional sanctions of the school can be increased. At school, in regular intervals, the instructors can make use of some scales such as, the ethical behavior scale, in order to measure the unethical acts.

About cigarette, alcohol, drugs and starting gangs, it is possible to have outern support from the experts of these issues and some seminars can be given.

**Key words-** Primary school, Ethical behavior, Teacher, student.